

Wyrok z dnia 27 września 2002 r.

II UKN 581/01

Teza wyroku jest taka sama jak publikowanego pod poprzednią pozycją wyroku z dnia 12 czerwca 2002 r., II UKN 419/01.

Przewodniczący SSN Beata Gudowska, SSN Krystyna Bednarczyk (sprawozdawca), Zbigniew Myszka.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 27 września 2002 r. sprawy z wniosku Ireneusza L. przeciwko Wojskowemu Biuru Emerytalnemu w W. o wypłatę świadczenia za 1999 r., na skutek kasacji organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 3 lipca 2001 r. [...],

o d d a l i ł kasację.

U z a s a d n i e

Decyzją z dnia 25 lutego 2000 r. Wojskowe Biuro Emerytalne w W. odmówiło wypłacenia wnioskodawcy Ireneuszowi L. emerytury wojskowej, zawieszanej uprzednio z powodu osiągania dochodów przekraczających określony próg.

Po rozpoznaniu odwołania wnioskodawcy od tej decyzji Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie wyrokiem z dnia 23 stycznia 2001 r. [...] zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał wnioskodawcy prawo do wypłaty emerytury wojskowej za rok 1999 z ograniczeniem wysokości tej emerytury o 25%. Sąd ustalił, że w okresie od marca do grudnia 1999 r. emerytura wojskowa wnioskodawcy była zawieszona na podstawie art. 104 ust. 7 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 162, poz. 1118 ze zm.) z powodu osiągania dochodów przekraczających określony próg. Przepis ten - zdaniem Sądu - nie jest podstawą prawną do zawieszenia emerytury wojskowej, lecz ma zastosowanie przepis art. 40 ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin (Dz.U. z 1994 r. Nr 10, poz. 36 ze zm.) w brzmieniu obowiązującym przed zmianą dokonaną przepisem

art. 159 pkt 2 ustawy o emeryturach i rentach. Przepis zmieniający został bowiem uznany za niezgodny z Konstytucją wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 grudnia 1999 r. K 4/99 (Dz.U. Nr 106, poz. 1215) i nie powinien być stosowany.

W apelacji od tego wyroku organ rentowy zarzucił, że wyrok Trybunału Konstytucyjnego obowiązuje od daty ogłoszenia, zatem od 1 stycznia 1999r. do 24 grudnia 1999 r. przepis zmieniający miał zastosowanie.

Wyrokiem z dnia 3 lipca 2001 r. [...] Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie oddalił apelację. Zdaniem Sądu Apelacyjnego rozstrzygnięcie jest prawidłowe, ponieważ przepis uznany przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją nie powinien być stosowany także w tych sprawach, w których chodzi o roszczenia powstałe przed utratą mocy obowiązującej tego przepisu. Stanowisko to uzasadnione jest treścią art. 190 ust. 1 i 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, zgodnie z którym orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mają moc powszechnie obowiązującą i wchodzi w życie z dniem ogłoszenia, z tym że Trybunał Konstytucyjny może określić inny termin utraty mocy obowiązującej aktu normatywnego. Do daty utraty mocy obowiązującej akt normatywny musi być uznany za obowiązujący, ale nie powinien być przez sąd stosowany w konkretnej sprawie z tej przyczyny, że stwierdzenie niezgodności z Konstytucją oznacza, iż sprzeczność istnieje od samego początku, to jest od wydania danego aktu prawnego.

Wyrok ten zaskarżyło kasacją Wojskowe Biuro Emerytalne w W. i wskazując jako podstawę kasacji naruszenie prawa materialnego przez niewłaściwe zastosowanie art. 190 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz art. 40 ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin (Dz.U. z 1994 r. Nr 10, poz. 36 ze zm.), a także pkt 2 wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 grudnia 1999 r. K 4/99 (Dz.U. Nr 106, poz. 1215), wniosło o zmianę zaskarżonego wyroku i poprzedzającego go wyroku Sądu pierwszej instancji przez oddalenie odwołania, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w Warszawie do ponownego rozpoznania. W uzasadnieniu kasacji podniosło, iż błędny jest pogląd o braku podstaw do stosowania art. 40 wojskowej ustawy emerytalnej w brzmieniu nadanym mu przez art. 159 pkt 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych do stanów faktycznych zaistniałych przed ogłoszeniem wyroku Trybunału Konstytucyjnego uznającego przepis za niezgodny z Konstytucją. Sprzeczny z art. 190 ust. 3 Konstytucji jest pogląd, że orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego ma charakter deklaratyw-

ny przywracający stan zgodny z Konstytucją, gdyż zasadą jest, iż przepis traci moc obowiązującą z chwilą ogłoszenia orzeczenia w Dzienniku Ustaw i dopiero wówczas jest usunięty z porządku prawnego. Utrata mocy obowiązującej przepisu nie ma mocy wstecznej. Ponadto Trybunał Konstytucyjny orzekł wyłącznie o niezgodności z Konstytucją przepisu art. 159 pkt 2 ustawy o emeryturach i rentach, a nie art. 40 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy w brzmieniu zmienionym, a zdaniem wnoszącego kasację przepisy zmienione nie mogą być kwestionowane. Przepis art. 40 pozostaje w mocy w zmienionym brzmieniu, a dokonana przez Trybunał Konstytucyjny - postanowieniem z dnia 21 marca 2000 r., K 4/99 - interpretacja pozwalająca na stosowanie tego przepisu w brzmieniu sprzed nowelizacji, jest jedynie wykładnią prawa nie mającą mocy powszechnie obowiązującej. Zastosowanie przez Sąd Apelacyjny przepisu w brzmieniu obowiązującym przed nowelizacją nastąpiło zatem z naruszeniem prawa.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przepis art. 40 ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 2000 r. Nr 11, poz. 108) w stanie prawnym obowiązującym przed 1 stycznia 1999 r. przewidywał wyłącznie ograniczenie emerytury lub renty o kwotę przekroczenia dochodów ponad kwotę stanowiącą podstawę wymiaru tych świadczeń, nie więcej niż o 25 % świadczenia. Przepis art. 159 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 162, poz. 1118 ze zm.) wprowadza do ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych dwie zmiany i na podstawie jego punktu 2 art. 40 otrzymuje brzmienie: do emerytów i rencistów osiągających przychody z tytułu stosunku pracy, służby, innej pracy zarobkowej lub prowadzenia pozarolniczej działalności stosuje się art. 103 - 106 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Te ostatnie przepisy przewidują zawieszenie emerytury i renty w przypadku osiągnięcia przychodów w wysokości przekraczającej określony próg dochodowy. W wyroku z dnia 20 grudnia 1999 r., K 4/99 (Dz.U. Nr 106, poz. 1215), Trybunał Konstytucyjny uznał, że przepis art. 159 pkt 2 ustawy o emeryturach i rentach jest niezgodny z wynikającą z art. 2 Konstytucji zasadą ochrony zaufania do państwa i prawa oraz wyrażoną w art. 32 Konstytucji zasadą równości. Następnie postanowieniem z dnia 21 marca 2000 r.

Trybunał rozstrzygnął wątpliwości co do treści wyroku, wyjaśniając, że orzeczenie dotyczy przepisu zarówno w zakresie, w jakim uchyla dotychczasowe brzmienie, jak i w zakresie, w jakim nadaje nowe brzmienie przepisowi art. 40 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych. Kwestionowanie w kasacji tej wykładni jest niezrozumiałe, bowiem wątpliwości co do treści orzeczenia dotyczyły tego, czy niezgodny z Konstytucją jest przepis art. 40 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych w brzmieniu nadanym mu przepisem zmieniającym, czy też przepis zmieniający. Przyjęcie pierwszej interpretacji oznaczałoby utratę mocy obowiązującej art. 40 i w konsekwencji brak podstawy prawnej do jakiegokolwiek ograniczania emerytur i rent wojskowych w przypadku osiągnięcia dochodów, a tym bardziej do zawieszania tych świadczeń. Wykładnia dokonana przez Trybunał Konstytucyjny oznacza, że traci moc zmiana art. 40, wobec czego jest on stosowany w brzmieniu obowiązującym przed 1 stycznia 1999 r. Zaprezentowana w kasacji interpretacja orzeczenia, że tylko przepis zmieniający traci moc, a przepis art. 40 zachowuje brzmienie nadane mu przepisem zmieniającym, jest nielogiczna. Przepis zmieniający nie zawiera bowiem innej treści poza nadaniem nowego brzmienia art. 40. Właśnie nadanie mu nowej treści podważa zasadę ochrony zaufania do państwa i prawa oraz zasadę równości, co dawało podstawę do uznania przepisu zmieniającego za niezgodny z Konstytucją.

Nieuzasadniony jest także zarzut naruszenia art. 190 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Przepis ten stanowi, że orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego wchodzi w życie z dniem ogłoszenia, jednak Trybunał Konstytucyjny może określić inny termin utraty mocy obowiązującej. Wynika z niego, że orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego uznające przepis za niezgodny z Konstytucją, nie burzy porządku prawnego ustanowionego tym przepisem przed wejściem orzeczenia w życie. Nie oznacza to jednak, że w sprawach dotyczących stanu istniejącego przed wejściem w życie orzeczenia należy stosować przepis, co do którego nie ma już wątpliwości, że jest sprzeczny z Konstytucją. Zagadnienie to było przedmiotem orzeczeń Sądu Najwyższego. W postanowieniu z dnia 7 grudnia 2000 r., III ZP 27/00 (OSNAPiUS 2001 nr 10, poz. 331), Sąd Najwyższy stwierdził, że akt normatywny uznany przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją nie powinien być stosowany przez sąd w odniesieniu do stanów faktycznych sprzed ogłoszenia orzeczenia Trybunału. Na uzasadnienie tego poglądu Sąd Najwyższy podniósł między innymi to, że stanowisko takie pozwala na rozwiązanie problemów pojawiających się w związku z konstytucyj-

ną regułą, w myśl której orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego uznające za niezgodny z Konstytucją przepis, na podstawie którego zostało wydane prawomocne orzeczenie sądowe, stanowi podstawę do wznowienia postępowania. Chodzi tu o przepis art. 190 ust. 4 Konstytucji, który traktuje orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego jako podstawę do wznowienia postępowania, uchylecia decyzji lub innego rodzaju rozstrzygnięcia na zasadach i w trybie określonych w przepisach właściwych dla danego postępowania. Skoro może być wzruszone orzeczenie prawomocne wydane przed datą wejścia w życie orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego, nie można wymagać, aby w sprawach zawisłych i nierozstrzygniętych do tej daty, sądy stosowały sprzeczne z Konstytucją przepisy. Podobny pogląd wypowiedział Sąd Najwyższy w niepublikowanym dotychczas wyroku z dnia 5 września 2001 r., II UKN 542/00, stwierdzając, że sąd drugiej instancji, który rozstrzyga sprawę po stwierdzeniu niezgodności przepisu ustawy z Konstytucją, nie może pominąć stanowiska Trybunału Konstytucyjnego i oddalić apelacji od wyroku, który został wydany przez sąd pierwszej instancji na podstawie przepisu niezgodnego z Konstytucją. W kolejnym niepublikowanym dotychczas wyroku z dnia 12 czerwca 2002 r., II UKN 281/01, Sąd Najwyższy zaprezentował stanowisko, że nie jest usprawiedliwioną podstawą kasacji zarzut zaniechania zastosowania obowiązującego w dacie wyrokowania przepisu ustawy, który następnie został uznany przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją. Orzecznictwo Sądu Najwyższego co do tego, że przy rozpoznawaniu środka odwoławczego sądy nie powinny stosować przepisu prawa, który został uznany przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją, jest jednolite. Od tej linii orzecznictwa Sąd Najwyższy nie odstąpił rozpoznając sprawę dotyczącą takiego samego stanu faktycznego - zawieszenia emerytury wojskowej w 1999 r. W niepublikowanym jeszcze wyroku z dnia 12 czerwca 2002 r., II UKN 419/01, Sąd Najwyższy przyjął tezę, że po ogłoszeniu orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego uznającego przepis za niezgodny z Konstytucją przepis ten nie może być stosowany przez sądy i inne organy. Kasacja w niniejszej sprawie nie dostarczyła żadnych argumentów do przyjęcia odmiennego stanowiska.

Rozpoznając sprawę w granicach kasacji Sąd Najwyższy uznał, że nie ma ona usprawiedliwionych podstaw. Sąd Apelacyjny dokonał prawidłowej wykładni art. 190 ust. 3 Konstytucji i prawidłowo zastosował przepis art. 40 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy w brzmieniu obowiązującym przed 1 stycznia 1999 r. Z tych przyczyn kasacja podlega oddaleniu na podstawie art. 393¹² KPC.

